

De strijd voor de hegemonie binnen het pluralisme

In West-Europa kwamen een aantal kommunistische partijen (waartoe ook de onze behoort) na jarenlang en nog steeds niet beëindigd "analysewerk" (dat volkomen autonoom geschiedde) tot het besluit dat de weg voor een socialistische hervorming in onze hoogontwikkelde kapitalistische landen en onder vreedzame omstandigheden "ligt in een strijd binnen het democratisch bestel, een verbreding van de allianties van de werkende klasse, de vestiging van haar hegemonie en uiteindelijk een graduele modifikatie van de economische en sociale structuren, in het kader van een verdere ontwikkeling van de democratie" (1), (2).

Bepalend voor dergelijke konklusie, die men als eurokommunistische optie kan bestempelen, waren o.a. : - het probleem van de aard van de overgang naar het socialisme in de sociale formaties van de gevorderde kapitalistische democratie (gekursiveerd door mij : men houdt hier rekening met fundamentele rechten en vrijheden afgedwongen door de strijd van de arbeiders- en democratische beweging en met de voort te zetten strijd voor de verdere ontwikkeling van deze rechten en vrijheden); - de aard van de socialistische maatschappij die na de overgang ontstaat vooral op het politieke vlak; - de aard van de internationale beweging en het "bestaande socialisme", die

de gemeenschappelijke reacties uit het stalin-tijdperk, de invasie van Tsjechoslovakije en de voortdurende repressie belichaamt. (3)

Met dat alles werd meer dimensie en gestalte verschaft aan begrippen zoals "pluralisme" en "hegemonie" (o.m. op ons laatste partijcongres sterk in de verf gezet). (4)

Wat ik alleen wou vooropstellen is dat het pluralisme karakteristieken en kwaliteiten bevat die het onderscheiden van de burgerlijke opvatting en die het begrip een waarde verlenen, niet alleen van belang tijdens de overgangsfase naar het socialisme, maar tevens tijdens de opbouw van het socialisme zelf. Dat is trouwens ook één van de discussiepunten met andere kommunistische partijen die, hetzij onverzoenlijk staan tegenover het gebruik van de term zelf, hetzij alleen maar de pluralistische weg naar het socialisme erkennen en allergisch blijven voor de term "pluralistisch socialisme" (5). Dat het pluralisme niet alleen een kapitale rol vervult tijdens "de-veg-naar" wordt ondermeer geïllustreerd door volgende tekst van Jacques Moins (6) : "Produits de longues traditions et véhicules de la lutte des idées, ils (de politieke partijen) assument un rôle irremplaçable dans la formation de la décision politique. Sous cet angle le pluralisme politique est capital. Il entretient en effet une riche dialectique des idées qui donne une vigueur renouvelée aux droits de l'individu en conflit avec l'état et le pouvoir, il garantit le respect des minorités et permet le développement de la recherche, des hérésies nécessaires, il constitue une garantie pour la liberté de la création et de pensée. Les partis conçus de cette manière ne détiennent pas le pouvoir, ils constituent des éléments fondamentaux de la démocratie, aident à limiter l'arbitraire d'une classe, même celui de la classe ouvrière, dans l'exercice du pouvoir. La démocratie constitue bien une nécessité et non une concession dans l'exercice du pouvoir."

Er wordt onrechtstreeks verwezen naar een historische ervaring : het à priori negeren van uitdrukkingsmogelijkheden voor hen die niet akkoord gaan met het socialisme, en zelfs hun uitsluiting uit de representatieve instellingen kan leiden - en heeft in menig geval geleid - tot het afschaffen van een aantal vrijheden met ernstige gevolgen voor de deelname van de arbeidersklasse zelf aan de politieke besluitvorming.

Daarom, wanneer we spreken over het verwezenlijken van de hegemonie van de arbeidersklasse moeten wij er uitdrukkelijk aan toevoegen dat deze hegemonie moet verwezenlijkt worden binnen het pluralisme.

En daarmee verlenen we niet alleen een waarborg aan de anderen maar ook aan onszelf. Daarmee waarborgen we onze eigen vrijheid (7).

Pluralisme en strijd voor de vestiging van de hegemonie worden dus met elkaar gekombineerd. Beknopt kan men hegemonie omschrijven als de ideologie, filosofie en algemene levenshouding die het gehele maatschappelijke leven tijdens een bepaalde periode domineert. "In de middeleeuwen was er de hegemonie van de kerk en het kristendom, sinds de 19de eeuw belevten we de hegemonie van de bourgeoisie en haar liberaal-demokratische ideologie. Daarom moet de klassenstrijd leiden tot de "hegemonie van de arbeidersklasse" waarin nieuwe theorieën en houdingen aan nieuwe economische structuren zullen beantwoorden en die ook al gedeeltelijk voorbereiden. I.p.v. de burgerlijke cultuur komt een hogere democratische cultuurfase, gedragen door de arbeiders als leidende (maar niet als enig leidende) klasse (9)." Deze definitie houdt een argument in dat aantoonde waarom - objectief gezien - pluralisme en hegemonie niet per sé tegengesteld hoeven te zijn. We kunnen immers vaststellen dat er tijdens de hegemonische periode van de burgerij er de facto een pluralisme kan bestaan en wanneer men aan beide termen een antagonistisch karakter verleent dan komt men tot de bewering

dat er tijdens de hegemonie van de burgerij nooit sprake was van welk pluralisme dan ook...

Als we spreken over het vestigen van de hegemonie der arbeidersklasse in het pluralisme dan beschouwen we het pluralisme vooreerst als het kader - waarbinnen de strijd van alle demokratische krachten dient georganiseerd voor het betwisten van de burgerlijke hegemonie en voor het vestigen van de hegemonie van de arbeidersklasse. Dit betekent een streven naar samenwerking tussen verschillende krachten, met eerbiediging van de autonomie (en met verdraagzaamheid t.o.v. de oppositie) en dit om de kapitalistische maatschappij te bevrijden van antagonismen die er het wezenlijk bestanddeel van vormen.

Dit impliceert de organisatie van de strijd voor de uitbreiding van de democratische vrijheden, voor het ontwikkelen van initiatieven inzake basisdemocratie, voor de herwaardering van de rol der representatieve democratische instellingen. Het burgerlijke pluralisme oriënteert zich daarentegen op de verzuiling die elk streven naar samenwerking moet verhinderen. Tegelijkertijd versterken de autoritaire tendensen zich en wordt alles in het werk gesteld om de structuren van de kapitalistische maatschappij onaangetast te laten.

De strijd voor de vestiging van de hegemonie binnen het pluralisme vereist niet alleen de actieve deelname van de arbeidersmassa's aan de strijd voor het beperken van de politieke bewegingsruimte van de burgerij, maar laat ook toe nieuwe bevolkingslagen die getroffen worden door de politiek der monopolies hierbij te betrekken. Hierbij wordt de striktste eerbiediging van de autonomie der diverse bondgenoten binnen de allianties in acht genomen en de synthesekapaciteit van de revolutionaire krachten bestaat er in om op die basis een eenheidsproces op gang te brengen dat een duurzame waarde zal verkrijgen zodat met

de opbouw van een socialisme kan begonnen worden waar de strijd voor de menselijke ontvoogding niet noodzakelijkerwijze moet plaatsvinden binnen een autoritaire kontekst.

Ongetwijfeld zal het pluralisme tijdens het revolutionaire proces kwalitatieve en kwantitatieve wijzigingen ondergaan, maar het zal zich tijdens de opbouw van het socialisme grosso modo karakteriseren door het tot uitdrukking brengen van de belangen der verschillende maatschappelijke klassen en strata binnen deze klassen (zelfs wanneer de zogenaamde burgerlijke partijen niet meer ageren binnen de sociale structuur die hen voortbracht). De Britse kommunisten zien dat als volgt : "The freedom of all democratic political parties, including those hostile to socialism, to contend for political support would be guaranteed. Different political interests and different views would continue to exist after the *ending of capitalist power*, and would require political expression. Classes would not immediately disappear with the establishment of socialism, and the elimination of class conceptions and of reformist ideas from people's minds is an even longer process. Such conceptions and ideas should be fought politically and not by attempting to ban their organised expression. Nationalist parties could well continue even after national rights have been fully attained. More over, even after class divisions are eliminated the need would continue for the expression of differing political alternatives and priorities, including in a parliamentary form, from among which the people were able to choose. Such conflicts in a fully developed socialist society would not, of course, reflect irreconcilable antagonisms as in capitalist society. For all these reasons we stand for the plurality of parties, and for them having a right to maintain their organisation, produce their publications and stand in elections" (10).

Het socialisme in de vrijheid betekent niet alleen de erkenning van een meerpartijensysteem in een politieke democratie maar ook een voortdurend en hernieuwd waarborgen van de democratische rechten die het uitgangspunt vormen voor de volledige ontwikkeling van de individuele vrijheid en voor het opheffen van de hindernissen die deze ontwikkeling in de weg staan (11). Vandaar dat de strijd voor de vestiging van de hegemonie van de arbeidersklasse in het pluralisme ook de strijd is voor democratische planning en disciplineren van de produktiekrachten, een strijd die men zal moeten voeren mits oog te hebben voor het feit dat er tussen planning en discipline enerzijds en de elementen van pluralisme en sociale konfliktsituaties anderzijds (staatsrecht in het socialisme) onvermijdelijk koëxistentieproblemen zullen ontstaan. Het pluralistisch socialisme dat zal ontstaan na vernietiging van het machtsblok der monopolies zal moeten een hoger type van democratie ontwikkelen om deze en andere problemen (staat en direkte democratie, hoe korporatistische fragmentatie vermijden) op te lossen zonder dat men zijn toevlucht moet nemen tot remedies die alleen maar van aard zijn de onontbeerlijke konsensus te laten afbrokkelen.

Het eurokommunisme is begonnen met het geven van een aantal antwoorden op deze vraagstukken. Zeker is dat de combinatie tussen de traditionele (weliswaar geherwaardeerde) representatieve democratische instellingen en vormen van direkte basisdemocratie een essentieel onderdeel moeten vormen van de controle over de centrale planningsopties. Die combinatie moet bovendien - zelfs voor de opbouw van het socialisme - het proces bevorderen van overgang van uitsluitende privé-toeëigening van het maatschappelijk produkt naar socialisatie van de ekonomie (en de politiek).

Tenslotte nog dit : de strijd voor de betwisting van de burgerlijke hegemonie en voor de vestiging van de hegemonie der arbeidersklasse wordt ondermeer bepaald door vraagstukken die te maken hebben met centralisme en decentralisatie, met democratische diversifikatie en synthesekapaciteit. Het socialisme dat wij wensen is nu juist een socialisme waar men het bestendig zoeken naar noodzakelijk nieuwe verhoudingen tussen staat, planning en markt niet uit de weg gaat. De uitbouw van een energieke massademocratie vereist dit en de participatie van het volk kan m.i. alleen gestimuleerd worden wanneer men de verzekering heeft dat de verscheidenheid binnen de maatschappij gegarandeerd wordt. Daarmee bedoel ik zowel de verscheidenheid in benaderingswijze van de problemen, als het zoeken naar oplossingen. Het streven naar eenheid, noodzakelijk voor de maatschappelijke veranderingen, kan alleen maar opgebouwd worden op basis van de erkenning van deze verscheidenheid. Pluralisme, democratie, vrijheid zijn niet alleen instrumenten om de maatschappij te veranderen. Ze behoren tot het patrimonium van de arbeiders- en democratische beweging en ze moeten hun volwaardige uitdrukking krijgen met de vestiging van de hegemonie van de arbeidersklasse. Ze vormen een essentieel bestanddeel van het socialisme dat wij willen.

Bob FRANCIS (Praag)

NOTEN

- (1) Georges Bridges, In het Internationaal Marxistisch Tijdschrift, nummer 4, april 1979, p. 53.
- (2) Zie ook gemeenschappelijke verklaring van P.C.I., P.C.E., P.C.F. ondertekend in Madrid : "Les communistes d'Espagne, de France et d'Italie entendent agir pour la construction d'une société nouvelle, dans la pluralité des forces politiques et sociales, dans le respect de la garantie et le développement de toutes les libertés collectives et individuelles...".
- (3) Georges Bridges, I.M.T., nummer 4, april 1979, p. 49.
- (4) De resolutie van het Gentse federaal kongres van de K.P.B. situeert het concept pluralisme duidelijk binnen de "euro-kommunistische stroming".
- (5) Zie Jean Dubosch, diskussietribune R.V. 1-3-1979 : "Deze meningsverschillen, t.o.v. de socialistische landen en vooral aarzelingen hebben we overigens ook m.b.t. fundamentele vraagstukken als onze weg naar een democratisch en pluralistisch socialisme, vraagstukken die overigens met elkaar verbonden zijn.
- (6) Jacques Moins, Institutions démocratiques, Cahiers Marxistes n° 47, 9e jaargang, september 1978, pagina 37.
- (7) Zie ook Pietro Ingrao, Dialectiques, revue trimestrielle, 1977, 18-19, p. 77.
- (8) Kaderkursus uitgegeven door het Instituut voor Marxistische Vorming, les 3, § 3.4.
- (9) The British Road to Socialism, uitgave van 1978, p. 56, 57 (Published by the Communist Party, 16 King street, Londen, WC2E 8HY).
- (10) We denken aan : inschrijving van het recht op arbeid in de grondwet enz.